ف وشركاری» نك تجارتخ

ان-اوفا.

Горе о свободе

ملت قایغوسی

یاکه

واعظانه بر خطاب

آه واه ایله قیلایم بن، ملتمه بر ندا،

غائه اولماس ملت ایچون اولسده جانلر فدا.

اثر: ظریف البشیری.

قزانده، شرف مطبعه‌سی.

КАЗАНЬ.
ЭЛЕКТРО-ТИПОГРАФІЯ ШАРАФЪ
1908.

Б 38
Б 25
2665
2665

ناشری: «ادریسف، علییف وشریکلری» نڭ تجارتخانەسی.

قزان-اوفا.

ملت قایغوسی

یاکە

واعظانە بر خطاب

Национальная библиотека
имени Ахмет-Заки Валиди

آه واه ایلە قیلایم بن، ملتمە بر ندا،

ضائع اولماس ملت ایچون اولسەدە جانلر فدا.

Национальная библиотека
имени Ахмет-Заки Валиди

اثری: ظریف البشیری.

21 МАР 1937

КАЗАНЬ.
Электро-типографія Шарафъ
1907

قزانده، شرف مطبعه‌سی

Национальная библиотека
имени Ахмет-Заки Валиди

۱

,,زمانغه خطاب‘‘ (*)

غافل اولغان تاتارلارنی نیك اویغاتمیسون زمان
آخ سین زمان زمان زمان نیك اویغاتمیسون همان
یقلی، یقلی بولدی ایندی آنلارنڭ حالی یمان
آخ سین زمان زمان زمان نیك یقلاتاسون همان
ئلله ایندی سین آلارنی بتسون دیسونمی؟ تمام
آخ سین زمان زمان زمان نیك اویغاتمیسون همان
آڭلات علم کیراکلگون تورماسون آلار نادان
آخ سین زمان زمان زمان نیك آڭلاتمیسون همان
یوق آلارده آلغه بارو یالقاو یاطالار همان
آخ سین زمان زمان زمان نیك قوزغاتمیسون همان
علم، هنر، قوللانوبن طابسونلار آلار امان
آخ سین زمان زمان زمان نیك آڭلاتمیسون همان

(*) آی بغرم نعیمه کوینه.

جبر، ظلم میدان آلوب — حقیقت آسده قالان
آخ سین زمان زمان زمان — نیك اویغاتمیسون همان
کوزن آچسون غیرة ایتسون — تاتار مثل پهلوان
آخ سین زمان زمان زمان — نیك قوزغاتمیسون همان
بلوط کیتدی کروان کوچدی — تاتارلار یوقلاب قالان
آخ سین زمان زمان زمان — نیك قوزغاتمیسون همان
یتوشسونلر کروانه تیز — تتراسون بو جهان
آخ سین زمان زمان زمان — نیك قوزغاتمیسون همان
ایتسون آلار دینه غیرة — هم ملته محبت
آخ سین زمان زمان زمان — حقنی آڭلات تیز زمان
جیتار ایندی قل بولوین — کوردیلر کوب مشقت
آخ سین زمان زمان زمان — حقنی آڭلات تیز زمان
کوب مثاللر کورساتوبن — آڭلات جهان حالنی
آخ زمان زمان زمان — تاتارنی اویغات تیز زمان
طالاب آلوب کملر آشی — بو تاتارنڭ مالنی
آخ زمان زمان زمان — حقنی آڭلات تیز زمان
تابوب ویرگل طوغری یولنی — کاکری یولدن چقسونلار
آخ زمان زمان زمان — کورسات یولنی تیز زمان
حسد، عجب فسادلرنی — آیاق چالوب یقسونلار
آخ زمان زمان زمان — کورسات یولنی تیز زمان
معارفکه یوکورسونلر — تتونوبن قولغه قول
آخ زمان زمان زمان — اویغات ایندی تیز زمان

تبریك ایتسون بر برنی
خدا بیرسون دیب آق یول

آخ زمان زمان زمان
کورسات یولنی تیز زمان

ملت ایچون جان آتونك
بلسونلر خضورنی

آخ زمان زمان زمان
نیندی حضور بو زمان

قارانغیدن چغوب کورسون
آلار قویاش نورنی

آخ زمان زمان زمان
نیندی حضور بو زمان

تورلی یاقغه تارالسونلار
کوك یزونده بلوطلار

آخ زمان زمان زمان
اویغات ایندی تیز زمان

هلاکتکه اوچراماسون
دینگزداگی فلوطلار

آخ زمان زمان زمان
اویغات ایندی تیز زمان

ربم الله قادر مولی
بیرسون بزلره امان

٢

„ملتمه بر ندا“ (*)

آه واه ایله قیلایم بن ملتمه بر ندا
ضائع اولماس ملت ایچون اولسه‌ده جانلار فدا
آه دریغا بو نی‌عجب مسموع اولماس بو آهم
قچقرم ملت سونه دیب نیگه ایتمیسز دوا
یوق سعادت یوق کمالت معرفتسز ملته
معرفتلی، آگلی ملت یاشی راحت ابدا

(*) تفکیلف کوبی برلن.

یوق توزالو یوق ترقی الا غیرتده گنه
غیرة ایتک دین نامنه من جهد وجدا

آق کله‌پوش صاری چاپان طاغی ألله نرسه‌لر
باصدی دیننی السانکزله بولدق شونلردن جدا

صوری قورتلر دین باشنك اوطرالر حوشلانوب
اوقوغانلری سوگه‌لر یتمسه تاغن بودا

نیگه مکتب نیگه اوقو تولسون آنك قورصاقی
تاشوسن شاکرد اوله‌کسه اوتسون عمری بیهودا

ملت ایچون یاش آغزساك ایده‌لر سکا خطاب:
کافر اولدك بتدی دینك بزنی صاقلاسون حدا

دیسون آلار باقمه جانم، اشلاگل دائم اشك
بر وقت قدرگنی ملت بله‌چك بولغل فدا

کور مشقت کور آغرلق بوشقه کیتماس اجتهاد
ان مع العسر یسرا دیه‌مامشمی؟ بر خدا

اتلر ارسون بوری یورسون قیامه آلارغه التفات
کوب‌سویامه سین «بشیری» آتارلار سنی اودا

سویلارم حقنی یازارم مسلم نه ایدکرن
استار ایسه بارچه‌سی دوشمانلق ایتسونلر بکا

٣

«چقغان شاگردلردن قالغان شاگردلرگه خطاب»

ایکنچی صدا - کویی برلن

کوب یاتدق بز مدرسه‌ده — بله آلمادق بر نرسه‌ده
صانادیلار بزنی حیوان — قالمادی هیچ صانلارمز
تکرار

سلکنمادک طاش توسلی بز — تنلرگه «بز» قادالسه‌ده
شونلقدن بیک نچارلاندی — آی های بزنگ حاللرمز
آڭلامادق جماد کبی — باشمزغه اوق قادالسه‌ده
شونلقدن بیک ضعیفلندی — بزنگ عزیز تنلرمز
جانسز کبی طیماس اولدق — آچی زهر جیل برسه‌ده
تابتادیلار آیاق آسده — چغا یازدی جانلارمز
عمر اوتدی اولک تاشوب — بتونلای درس قالساده
شاگرد اولک تاشوچی دیب — کیتدی بزم دانلارمز
زیفا بویلی نورلی یوزلار — زعفران تیک صارغایسه‌ده
فایده یوغن یخشی بلگاچ — توزمادی وجدانلارمز
ساچک کبی بار عمرمز — بر فایده‌سز بوشقه اوتسه‌ده
همان آرتقه کیتکانلکدن — اصلاح! دیدک بز بارمز
جیتار ایندی کوب صاصدق — اوله‌کسه‌ده کوب تاشدق
دیدک ایندی صوسیبایوک — قردی بزنگ گللارمز

علم نرسه ترتیب نرسه   آنی یخشی بلمسه‌ده:
پراغر املار یاصادیلار   بزنڭ نادان بایلارمز
بزنڭ شوندی آوازمز   بتون جهانغه تولسه‌ده
قلاغی تونغان ملتکه   ایشتلمه‌دی آه زارمز
ثابت اولدق شوشی یولده   استمزگه آغر کاسه‌ده
آلارغه بیك یات طیولدی   بزنڭ حقنی اظهارمز
شونی ایشتوب نادان تاتار   هجوم ایتوب اوستمزگه
قچقردیلر وخشیانه   مدرسه‌دن کیت بارگز
سزگه نیگه یخشی اوقو   تاشو اوله‌کسه یاتده یوقو
مدرسه‌دن چغوب کیتکاچ   کیرك قایده قادالگز

*

چقدق ایندی مدرسه‌دین   قایا باریق؟ صاتیقمی دین
هنر یوق بزده مگر بار: کرلی چالمه چاپانمز
خوش بولگز برادرلر   آیورلامز ایندی سزدین
یورگز سز بزنڭ ازدین   اصلاح ایچون دوستلارمز!
سزه بیوك توصیه‌مز!   طرشگز غیرة ایله
شوشی حرمتلو یوللارده   توگولسه‌ده قانلارگز!
کوب یقلادق ایندی جیتار   قولمزدین فرصت کیتار
آرتمزدین دشمان جیتار   آلغه آرتقه کوز صالگز!
تکرار ایتام اویغانگز!   علم، هنر قوللانگز!
شوشی مقدس خدمتده   ضائع اولسون مال‌لارگز!
استقبالنی اویغه آلوین   شوشی دهشتلی حاللردن
کیله‌چکداگی یاشلرنی   کیل زنهار قوتقارگز!

ربم الله قادر مولی ایرشدرسون مقصودلارغه
مبارکلر صاغ اولگز. ایزگو اولسون یوللارگز!
ایزگو اولسون یوللارگز!

٤

اوقتوب اوقتوبده نادان قالغان بالاسینه بر طول خاتوننگ رنجب ایتکان سوزلری:

برسی آلمه برسی حرمه کویی برلن

بالام سنی بیک قزغانام سنک حالک آیانچ
آی بالام وای بالام یالقاو یاتدک شول جالان
اوقومادک نادان قالدک سکا یوق هیچ تایانچ
آح بالام بالام بالام اوقومادک شول بالام!
فقیر قالدک بیچاره قوتولماغه یوق چاره
آی بالام وای بالام یالقاو یاتدک شول جالان
نادانلقدن دنیا آخرة بولدی ایندی یوزک قاره
آخ بالام بالام بالام اوقومادک شول بالام
قایده بارساک یوق قدرک ایندی حالک بیک یمان
آی بالام وای بالام یقلاب یاتدک شول جالان
بلمادک یاشلک قدرن بولدنک اول وقت چامان
آخ بالام بالام بالام نادان حالی بیک یامان

جاهل قالوب بالاقایم   قزارتدڭ یوزلرمنی
آی بالام وای بالام یالقاو یاتدڭ شول جالان

یاش وقتڭده ایتمادممی؟   مین اوشبو سوزلرمنی:
آخ بالام بالام بالام طڭلامادڭ شول بالام

یراك بغرم بوسوزمنی   کوکراگڭه صالسانه
آی بالام وای بالام یالقاو یاتماسه بالام

وقتڭی بوشقه اوتکارمای   علم، هنر آلسانه؟
آخ بالام بالام بالام یقلب یاتماسه بالام

طرش ایندی طرش بالام   یاتماسه یقلاب جالان
آی بالام وای بالام کیلچك کونڭ قاران

عمرڭ اوتار ات اورننده   قالور بولساڭ سین نادان
آخ بالام بالام بالام کیلچك کونڭ قاران

آی بابکام کوز نورم   بر فایده یوق یوقودن
آی بالام وای بالام یقلاب یاتماسه جالان

کیرك بولسه تابارسون سین   سعادتنی اوقودن
آخ بالام بالام بالام یالقاو یاتماسه جالان

قلڭ بولوب تربیه‌لیم   اوگرانچی! علم، هنر
آی بالام وای بالام زنهار اوقوچی بالام

علم، هنر اوگرانگان   ضور اورنلارغه منار
آخ بالام بالام بالام زنهار اوقی کور بالام

یغلی، یغلی ایتکان چاقده   بو سوزمنی توتمادڭ
آی بالام وای بالام سوزم توتمادڭ بالام

Национальная библиотека
имени Ахмет-Заки Валиди

نجیب اوقوب کشی بولدی سین اول زمان یقلادڭ
آخ بالام بالام بالام کوب یقلادڭ شول بالام

اوغلم کشی بولسون دیوب توکدم آقتق مالمنی
آی بالام وای بالام قدرن بلمادڭ بالام

آچ تورسامده سڭا بیردم بلمادڭ قدرمنی
آخ بالام بالام بالام قدرن بلمادڭ بالام

منه حاضر نرسه آشیم! ایتدڭ بنیده خراب
آی بالام وای بالام حاضر آچمز بیت بالام

آل بالطاڭنی کیت اورمانغه یاتمه یوق بارنی قاراب
آخ بالام بالام بالام آچ یاتامزمی؟ جالان

ایچماسا اوگرانه آلمادڭ توتارغه صوقا صابان
آی بالام وای بالام توتاده آلمیسون صابان

بولماس میکان برار خدمت کیتکل آلپاوت تابان
آخ بالام بالام بالام فقیر قالدق بیت بالام

بار امیدم سین ایدڭ یاقدڭ یوزگه قاره کر
آی بالام وای بالام یالقاو یاتدڭ شول جالان

ایندی سڭا یوق راحت عمرڭ اوتار بولوب قل
آخ بالام بالام بالام یوقلاب یاتدڭ شول جالان

بغرم جانه جانم کویا بیك بختسز بولدڭ شول
آی بالام وای بالام اوقومادڭ شول بالام

میندن دعا یوقدر سڭا ایندی شونی یخشی بل!
آخ بالام بالام بالام اوقومادڭ شول بالام

بالاسینك جوابی

انکایم بو سوزلرك ایتدی بغرمنی کباب
آه حالم بیك آیانچ ایتکان سوزك باری حق
یاش وقتده غافل یاتوب بولدم شول بیگراك خراب
قایده بارسام یوق راحت ایتکان سوزك باری حق
ترساگمنی تشلر ایدم اولده آغزیمه یراق...
انکام سکا جانم فدا ایتکان سوزك باری حق
دنیا آخرة خور بولسون دیب یازغاندر شول رب حق
آه ندامت واه حسرة ایتکان سوزك باری حق
سوزلرکنی توتقان بولسام بولور ایدی یوزم آق
نیندی خورلقلارغه توشدم اوقور وقتمده یقلاب
دعا بیرساك بن بالاکنی تلهساك قل ایتوب صات
آه سوکلو آنام آنام ایتکان سوزك باری حق
نادان قالوب فقیر بولغاچ بولدی دوس ایشلرم یات
آه سوکلو آنام آنام ایتکان سوزك باری حق
ایندی سوکلو انکام سین مرحمت کوزکله باق
آه سوکلو آنام جانم تلهسك بنی طشقه آت
سین بخیللك بیرماساك بولماس قاره کونم آق
آه سوکلو آنام جانم بولماس قاره کونم آق
کوبدر بنم خطالرم کیچرسون جناب حق
ربم الله رحمتیله قیلسون سنك یوزك آق

۵

۱۷ نچی اوکتابر مانیفیستینه

یاشا حریت! یاشا!
حریت یاشاو ایله
ای حریت حریت
بر آز وقت صوکنده
بر جان برقان یاشلردن
اگر فائده قیلمی قالساق
اوّلگی اورنی دیکتاتور
حاضر اشلهب قالماساق
اگر دیکتاتور بولسه
اشنک باشی اول بولغانده
ای حریت! حریت!

حسابسز عصر آشا
بو ملت هواغه آشا
کوب عصر کوتدی ملت
کوته یاشلردن خدمت
ملت کوب فائده کوته
اوّلگی اورنینه کیته
کوب اشلرنی توقتاتور
همه اشنی بیکلاتور
اشنک باشینه قونسه
بزگه فایده یوق آنده
چقسون سیندن کوب حکمت

***

سزدن حکمت چغویله
حریتنی آچدیلار
اشنی باصوب ترو چیلار

فایده کورسون بو ملت
جوهر کبی صاچدیلار
تیزوک تشوب قاچدیلار

٦

معارف بر فرشته‌در...
جهالت قاره یوزلی شیطاندر.

محمدیه کویی برلن.

معارف بر فرشته در دنیاغه نور رحمت صاچار
قلبلری کوگارگاننك قلبنی کوزنی آچار
معارف‌ده اولان ملت همانده یوغارو آشار
تیز ندن اول ملت اچره ینجودای فکرلر صاچار
سعادتکه یولنی صالوب جهالتدن یراق قاچار
میت کبی یقلاساده کوزن‌اووب‌تروب‌باصار
عدالت فلاغن تتوب جبر ظلمنی دارغه آصار
انسانی اتفاقه تارتوب که ظلمت قیماسون واتار
معارف‌نك صدالری مشرقدن مغربه آشار
معارفله بتون ملت سعادتده طنوچ یاشار
جهالت بر شیطاندر که حیاتی جهنمه آتار
جهالت آستنه کران عمرلك جفایه باتار
انسان‌نك بار سعادتن سفالت محنتده صاتار
شونك برلن‌نی کورمدی راسیه‌ده اوگای تاتار
روسیه‌ده اوگای تاتار تریلای قبرده یاتار
انشاء الله قتولرمز اوقوساق بز اگر آشار

جهالت شول قدر ظالم ترقی‌نڭ یولن کیسار
انسانی ظلمتـه آتـوب آچی زهر جیلی ایسار
معـارف‌سز اولان قوم راحتـده اولماس تری
باشنـده عقلی فکری همان بتـه همان چری
روسیـه‌ده قهرمانلـر نه‌دکلو آغزوب قانلار
معارف دیب تارتوشدیلر قیوبن حسابسز جانلار
فدائیلر شونڭ ایچون صرف قیلوب بتون کچون
طرشدیلار قالدرماسقه جهالت نڭ یمان ایسون
افندیلر تیز بولماس شول آغرساقده که قانلی یاش
همانڭ شول طرشیق دیم ظریف چوتی احقر الناس

٧

دوماغه خطاب(*).

دوما سنی کوتدیلر صارغـایشوب بتـدیلر
سندین باشقـه بزلرنی خور وحقیـر ایتـدیلر
آخ دوما دوما دوما بوشقه تورماسون صوما

بزگه دوما بولسون دیب کوب قانلارنی توکدیلر
بوریلردن قتولورغـه سندین امیـد ایتدیلر
آخ دوما دوما دوما بوشقه توزماسون صوما!

اینـدی سنده یقلا مـا! بـوریلرنی یاقلامـا!
طوق کوزلرنی آلغه‌قویوب ضعیف‌لرنی طا بطامـا!
آخ دوما دوما دوما بوشقه تورماسون صوما

(*) فاتـح کوبی برلن.

قان توگوله ایل ایچون　　یاش توگوله جیر ایچون
غیرة ایله سنده طرش!　　قزغانمیچه بار کوچك
آخ دوما دوما دوما اشلرنی صالمه صوغا!

خلق کوته عفو دیب　　تورمه‌لرنی آچو دیب
غیوب سزگه جابلغانغه　　انصاف کیرك نی بو؟ دیب
آخ دوما دوما دوما اشلرنی صالمه صوغا!

بز هممز صبر برله　　طورامز سنك یاقده
سندن اشاره بولسه　　بولوشرمز شول چاقده
آخ دوما دوما دوما اشلرنی صالمه صوغا!

بزنك بولای طرشولار　　کیتماسون ئلله قایده
جیولوب توزونکدن باشقه　　چقمی الی بر فایده
آخ دوما دوما دوما بوشقه توزماسون صوما!

طاش قورصاق توزکوزلرگه　　بوکمه باشکنی آسقه
اولساك بزگه قیون بولور　　دوما آبظی سیندن باشقه
آخ دوما دوما دوما اشلرنی صالمه صوغا!

۸

کوز یاخود قزان مدرسه لری.(*)

طثلا گزچی سوزلرمنی
یوممای یازام کوزلرمنی
قالتراو آلدی تزلرمنی
مدرسه‌لر حالون کورگاچ

یتدی اوکتاب دیگان آیده
اونتولمیدر اوتکان مایده
اوتدی بزم سیگان جایده
راحت صفا ایدولرم
(تکرار)

ایده ایدك راحت صفا
توشمی ایدی باشقه جفا
کورمی ایدك هیچده حفا
قایده کیتدی اول کونلرم

دیب کوز جیته کوته ایدم
مدرسه گه کیته ایدم
شادلق امید ایته ایدم
کوب علملر آلماق ایچون

جایده اوتدی کوزده یتدی
شادلق حسرة بولوب چقدی
آتام بنم مکتبکه ایتدی
سببنی یازام آسقه

کیلوب یتدی قاره کوزده
کورنمیدر هیچ برازده
مدرسه‌لر یابق بزده
طشنده هم اچنده‌ده

باشقه ملت اوقوب نویا
کیلشه‌می بزگه بویا؟
آرط آیاعون آلغه قویا
کیلشمیمی ئلله دوستلار

(*) ایکنچی صدا کوبي برلن.

ییك كوب مكتبلرده یوردم   هر برنه باروب كردم
آغاچ كبی قاثوب توردم   آبتراب اویلاب استقبالنی

زور امیدلر باغلی ایدم   منتظم در بولار دیه
خرابلقده بولار نیه؟   آزغان توزغان همان یاته

قوصارلغی آشخانه در   شاگردلری بش دانه‌در
حضرتلری مافتانادر   مدرسه‌لر قاریمز دیب

دخی بار بر مدرسه‌سی   دورت شاكرد بار آننك بارسی
سویله‌میمن آندن آرسی   خیران قالوب یغلارلق

آزغان توزغان محروم یاته   ایدنده چوب آیاق باته
مربی‌لر نیشلاب یاته   التفاتسز بو حاللرگه

قزان مكتبلری دیوب   توتقان ایدی بولاردانی
نی بولدی صوك سزه جانی   آزغان توزغان یاتاسزلار

سز ایدگز علم گانی   بتماك استی سزمی؟ تاغی
بته منی علم یاغی . .   سز نك اچگزده ایندی

قزان بزم مركزمز   آگا باقغان هر كسمز
واقعده منبع العلوم   اولماق لازم بو قزانغه

قایده علوم منبع اولماق   یاتا مثل واطق چولماك
تأسفدین یغلوب اولمك   بومدهش حاللرنی اویلاب

مدرسه‌لر واطق یاتا   یوزمزگه قاره یاغا
بو سوزلرم ایماس خطا   ملاحظه قیلوگزلار

یاتالار مثل آط آرانی تابیق موکا بر چاره‌نی
باشقه‌لارغه امید قالامی؟ قزانمــز شولای بولغاچ
هم بولاردن باشقه‌لری محروم یاتا بنــالاری
ونه اچی ونــه طشی امید یوقدر هیچ بر کمگه
میچ باشنده‌قزغان‌اوچ‌تین کیتوب بارور بزم‌اوچدین
تایارمز بز تمام کوچدین دیه‌سزمی؟ ای حضرتلر
مــدرسه‌نی قارامیسز! اصلاح یولن آراه‌یسز!
قاراساق بــز یارامیمز اغنیــاغه دیــه‌سزمی؟
سنتابرده‌سینك بردیب(۲) ایته‌لر بیت بزم ماڑیق
بزلر آلای بولماغان نیك انصاف‌وجدان‌توغانلرم،
مونی یازدم آراغه آلوب اوقوگزلار کوڭل صالوب
وجدان‌ایله کوڭل‌صالوب اصلاح ایتك مکتبلرنی
(تکرار)

۹

جای کونی.

منه جای کونی جیتــه قاربوزلار آغوب کیته
تورلی صاچك ایسلری هر آدمنی خوش ایــته
یافراق یارا بــار آغاچ صایری ماتور صاندوغاچ
بار خسرتلر کیته‌دور شول صاندوغاچ صایراغاچ

---

(۲) «سینتابرده سین‌ده بر میننده بر» بر مقالدر.

يـاش بالالار شادلانه　　جيته ديوب جاي كوني
اوينلاردن طيدي ديوب　　آچي بوران صالـقـوني

شوشنداي ياش بالالار　　صـو بـويونـه بارالار
بالقلارني توتام ديوب　　قـارماقـلارن صـالالار

بافراقسز آغـاچـلار　　يافراق يـارا باشلاغاچ
هر كـم باقچه‌ده يوري　　صاچك آتـه بـاشلاغاچ

يورط يرلرن تاشليلار　　توتال ياصي بـاشليلار
آول خلقي قرغه چغوب　　صابان سوره بـاشليلار

كوك يوزينه قاريلار　　آنه بلوط كيله ديـب
باڭغر ياوغاچ شادلانالار　　خدا ايگون بيره ديب

باڭغر ياووب بتكاچدين　　جلي يومشاق جيل ايسه
جلي يومشاق جيل ايسكاچ　　تورلي يـمشلر اوسـه

اوسسون تورلي يمشلر　　آرتسون بزنڭ كيدشلر
يمش كبي طاطلي بولوب　　يخشيلنسون بار اشلر

جاي جيللري ايسكان كبي　　ايسسون حريـت جيلي
شول جيل ايله مدنيت　　كيتسون حسابسز ميلي

اگر كيتسه بولماز بز　　ايسكي تورمش اسيري
شونڭ ايچون جاينى سويام　　بـن ظريـف البشيري

١٠

طاو یاغنداغی تاتارلر بیرامی (*)

سویلیم سزگه بر قزق اینه‌سون جبون تزوب
قزق دیگاچ حسرة چقسه اوقورسز کیف بزوب
طاویاغنده بزنك ایچون اویلاساك کیتار ایسك
بتون جاهل شادلانه بو عادة قالغان ایچون
اول عادتلر جای کونی قسقه بولغانده تونی
اول بیرامنی بتون جاهل تیز ره‌ك جیتسون دیب تلی
آتا بابا قالدرغان: اول عادتنی بزلرگه
بیك بله‌سگز کیلسه ایتوب بیریم سزلرگه
اول بیرامدر کم «سیمك» آنك صوکنده «جوا»
اول ایکیسی کلوب یتسه عوامغه شادلق توا
اوچنچی‌سی «فوش قابقه» دورتنچی‌سی «قاله آلنی»
شول بیراملر کلوب یتسه عوام توگه‌دور مالنی
بیشنچی‌سی «ازون کوپر» آلتنچی‌سی‌در «چابر»
بونده آقغه آقچه‌نی تابماص جیرندن تابر
آلار بوله بر جیون آنده بوله تورلی اویون
اوتوز قرق آول برلن تولادور بتون بلمون
اوچ دورت تاغان بولادور هر آولنك اوزنده
قزلار برلن یکتلرنك شادلق طولا یوزنده

(*) آی بغرم وای بغرم کویی برلن

اول تاغانغه باصادر
بر یاغنه قزلار باصوب
اول جیونغه چغادور
قایچان جیون جیتار دیوب
یاش یکتلر چغادر
اگر بر قز چقماسه
ایندی سیمك جیته ردیوب
آقتق کجه لرون صاتوب
جوا، سیمك جیته دیب
هر ایونك خواجه سی
صرا یاصاب قوناقغه
اچوب عقلدن طایغاچ
بلگانلری سوز ایتمی
آلارغه بیگرك یخشی
منه بزده ترقی!
یو بیرامگه تل تیورساك
بو عادت بیك نچار دیب
ملالرده چغا دیوب
قایسی ملالرده بولا
نچار بواسه چقماسلاردیب
ای حضرتلر طرشگز!
حضرتلرده چققان دیوب

بر یاغنه اوچ یکت
جرنی یخشی أیته بیت
بدون آول قزلاری
بار سویله گان سوزلری
قولقول تاغوب یخشی آطقه
منه بیك یمان آطقه
بیك صاغنوب کوته لر
پیچکه آلورغه کیته لر
حسته رلنه بار خلق
یاصی صرا قوانوب
دوس ایشلرن چاقرا
آه واه ایتوب آقرا
شوشی نچار اش ایچون
کوکلنی آچار ایچون
اوزك صاقلا یا رب
آلارده برده یاراتمی!
اگر ایتساك آلارغه
طوتونه جول تابارغه
شونداي نچار جیونده
اویلی عوام اویونده
بدسون بو حاللر بزده
هر مارثیق قاری سزگه

راضی بولوب تورساگز
شوشی چواش اشینه
قیامتده مسئول اولوب
کیتمك سقر اچینه
شول عادتنی بتوررگه
زنهار طرشا کورگز
اجتهادله طرشساگز
یاقتی بولور گورگز
مارژیقلارنك اشلری
باریسی سزنك قولده
شول عادتنی بتروب
صالگز یخشی یولغه
بو عادتنی بتروررگه
هر جمعهده سویلهگز!
بز سزلردن اوتنهمز
اوقوبقنه قویماگز!

١١

حضور باقچه.

قیاش چغار قزاروب
آغاج تورا صوصانوب
آغاجلارم اوسسون دیگان
صونی سیبار صزغانوب
قای آدم صو سیبادر
آغاج یمش بیرهدر
یالقاولاری یقلاب یاته
أیته آلار نیگهدر
صو سیبکان کشیلرنك
اوسه یمش باغنده
راحت صفا خوشلانوب
ایته سیر تاغنده
آغاچلارم اوسسون دیساك
تربیه لیك باغچهنی
آتسون صاچك بیرسون یمش
تولسون معرفت قانی
معرفتنك باغچهسنده
آغاج کبی بالالر
ابرتهتروب صوسیبکندای
تربیه لیك آغالار

طا ئن آطدی قیاش چقدی بز ده ایندی یقلامیق
طرشوب طرشوب صولارسیبیك قورال یوغن یوقلامیق

١٢

معنالی نظم.

ماچی یاخود تچقانلر.

حیله کار ماچی توتقان بر تچقاننی،
أیتکان حاضر آشامیم دیب برده سنی
باروب أیت ایبداشلرك باری کیلسون
بخیلله‌شیك قویام ایندی بو دنیانی
شولای دیگاچ تچقانده بیك قوانغان
ایبداشلری یانینه چابوب بارغان
دیگان ایبداش سزلرنی ماچی یاشدی
چونکه اول آخرتکه قدم صالغان
اوزینك صرخاولقدن حالی بتکان
بخیلله‌شورگه بزلرنی کوبدن کوتکان
مینیده اول توتقان ایدی هیچ تیمادی.
بزگه ظلم قیلودن کوبدن قایتقان
طکلادیلار بو سوزنی بارچه‌لری
دیدیلر کیکاش ایتوب قاریق الی
آکلیلاری اوشانمایوب بارماسه‌ده
بارورغه قرار بیردی کوبرا کاری

شادلانوب چابوب باردی باری برگه
ماچیده کروب یاتقان بر تار جیرگه
بخیللهشیك مظلوملر مین اولام دیب
باشون صالمش توفراقلی قارا جیرگه

جیولدیلار جانینه کچر ایوب
ماچی أیته سزلرده بار بیك ضور غیوب
قایسلارك آشاغان ایکماك ماینی
قایسك تیشدی قاپچق توبن بودر غیب

قیلغانسز اوزگز ضور گناهی
کیلگانسز بخیللهشیك دیوب تاغی
قابچقنی تیشکانسز بدبختلر !!
آغوب بتکان اون یارمهنك یخشیلاری

مسکینلرنك قورقودن توسی کیتار
اوسلرینه غیرة ایله هجوم ایتار
بارچهسنی تار اورنده هلاك ایتوب
اوزینه کله چکگه زاپاس ایتار

***

[redacted]

١٣

خدا صاقلاصون.

یالقاواق شیطانلق آلغـان یولی
حیـاسز سائلچیلر اورام تـولی
اویاتنـدین باشنی آسقه صالوب
«آبز قایم برتین!» دیب صوزا قولی
اشلەسه اشلی آلور هر بر اشی
قوتی درمـانی آیـو کچـلی
یالقاولقدن اوزینی صوفی قیـلا
اوزیدر ضور چالمەلی شیطان اچلی
قایده کورساك بزنك ملت کلەنەدر
ارتدن قالمی «برآز بیرا» دیب صوراندر
«آتام اولدی آنام اولدی یورط یاندی» دیب
یاش چغارمای ژاللاتورگه جلانەدر.
کسب ایتمی تقدیرگه اوشانادور
آشارنـه بتوب کیتسه پشنـادر
شول وقتده دنیانك حالون بلوب
قاپچـق آلوب کلەنورگه تتونادر
دین شریعت یولنی توتمیدر اول
توزاق قورا کلەنورگه تابادر یول
توبـال کبی باشینه چالمه اوراب
ایوگه کرسه قرآن اوقوب یبره شول

قرآننی اوقیدر بر سوز بلماس
غیبت یالغان سویلیدر کوزن یوممماس
آلدار ایچون ریا برلن عمل قیلور:
الله آنی حرام ایتکان هیچده بلماس

اول اوزی نمازنی هیچ قویمیدر
شولایده طهارتنی هیچ آلمیدر
ایوگه کرگاچ آولاقده ایبر کورسه
اول ایبر آناردن بوش قالمیدر

قایسی برسی اوزنی آورو قیلور
قولم ضعیف آیاغم آقساق دیور
شولای ایتوب هر تورلی یالغان برله
یورط صایون صدقه‌نی جیوب یرور

اوناشادر مونارغه نادان قومی
ایته‌لر صوفی‌در دنیا قومی
قایسی برسی قاچقسز چاپان برله
عوامغه یالغان صاته کونی تونی

آنلاری بن ولی دیب دعوا قیله
بله‌من هر شی‌نی دیب الهام برله
شولای ایتوب دیننی خراب ایته
دنیا قرتقچ هر تورلی یالغان ایله

انصافنی حیانی آرتقه آتقان
جهالت چوقرینده تشوب یاتقان
بونلاردن صغنام بن اللهغه:
دنیاده آلدار ایچون دیننی صاتقان

یاقن بارمیق توغانلار اوزلرینه
اشانمیق یالغان ایتکان سوزلرینه
امتنی خور ایتوب یورگانلکدن
شیطانلق طابی صوقسون یوزلرینه

١٤

بزنك اویغانو

بعضلر قچقرادر اتفاق دیب
بزلرگه کیراکمیدر بو نفاق دیب
آرتقه قالسون جهالت وتعصب
اتفاقغه آلماشنسون بوشقاق دیب

قچقرغان تاوشلر کیرو قایتا
بورچاقنی طاشقه برگاچ قایچان باتا
شونك ایچون کوب جاهللر بزنك یورطن
آچ قارنون توقغه صاناب یقلاب یاتا

اچلقدن درمانسز تورا آلمیدر
معارف‌نی کیراك دیوب بله آلمیدر
تیزراك صو بولسه کیترگز!!
صوصاغانلار صودن باشقه توزه آلمیدر

یحشیلاب قاراساق صو طابولور
صوتابوب بیتنی یوصاق یوز آق بولور
اگر اچوب کوکلنی صافلاندرساق
جهالت اورنینه علم طولور

یقودین کوزین اچدی آچ یاتوچی
کم ایکان یـاتوچینی اویغـاتوچی
دشماندن قورقوندن باش کوته‌رمی
اوز آرا دنیـامزنی بولغـاتوچـی

یوقـلاغان اورنمزدین طورایقـلا
بیتمـزنی بر اورنـده جوایقـلا
کوزمزدین طوزانـلارنی بتروبن
کشی توسلی بز مسکینلر بولایقلا

قان آلغان کوزمزنی کوب ییغلاغاچ
ارلی بیرلی برله‌مز یول تابلماغاچ
کورشیلرنـڭ آرتندین یته‌مزمی؟
اتـفاق هـم اجتهادله بورچولماغاچ

بزگه کورشی ایته‌در یوقلا دییوب
باش کوتاروب یاقتیلقغه چقما دیوب
بزمسکینلر اوشانامز اوشبو سوزگه
آلار بلمی ایتمدیلر یوقغه دیـیوب

یوقلاتالار بزلرنی أللی أللی دییوب
بز بله‌مز بزنی آلار ژه‌للی دییوب
آلار ایته: یوقلاسون الی بونـلار
یوقلاسه‌لر بزبولورمز حه‌للی دییوب

١٥
توبسز چیلاك سیراك ایلاك

هیچ قدر یوق حقینه قول صالوچیغه
عموم ایچون باشون قربان قیلوچیغه
مگر شوندی کشیگه یاردملر کوب
بورەنەگـه قوری بورچاق بروچیگه
ترقی، دیب آغز آچوب سویلەوچیگه
مونی ایتمه بدبخت دیلر سنگـا..
مگر شوندی کشیگه یاردملر کوب
تعصبلی صوفی سەساق بولوچیغـه
هیـچ قدر یوق اصلاحقه طرشقانغه
ظلـم جبر آراسنده ارشـقـانغـه
مگر شوندی کشیگه یاردمچی کوب
ایسکیلکدن آیورلمیم دیب طرشقانغه
آرامزده بعضی اینـه بعضیسی بـز
ظلم جبر ایته آلغانغه بوگالر «تز»
کوساك آلوب قارشیلارغه حاضر تورا
اگر براو فـایدەغه سویلەسه سوز
برن بری آشاودن هیـچ تویمیدر
مظلوم قانون اچونی هیـچ قویمیدر
بارا طورغان یوللاری شیطان یولی
بو یولمز توغری دیوب اوزی اویلیدر
شول یولدن بر توقتامی اول چابادور
بـارا تورغاچ یولندن اول صابادر

اغزندن قاپقانون آلدراده:
قارغه کبی آغز آچوب اول قالادور

قولنده قالادور توبسز چیلاك
دخیده قالادور سیراك ایلاك

شولار برلن فایده‌می قوللانام دیب
آلمه دیوب توتقانی بولا تیراك

اول چیلاکده صاف صولار نچك تورا
طولی دیوب اویلاغانی بوشوق بوله

فایده سزن بلسه‌ده کیرو قایتمی
اولگاچدن ایمان توبه نچك بوله

۱٦

همتلو ایر

اتفاق بازاری جیولادر . . .
اورتاسینه اجتهاد قوبلادر

شجاعتلو آرسلانلار سیکرسه‌ده
موینلارده بوما بار طیولادر

انشأ الله بو مالار تیزدن کیتار
چابوچیلار گل باغینه باروب جیتار

اول باقچه‌ده تملی یمش اوسنون ایچون
معارف یغاچینه صولار سیبار

همتلو ایر توقتاماس بولمی مرام
قولنده فرصتی بولغان زمان

تننده‌گی جراحتنی کوره توروب
دوا ایتوب آورولری بتمای تمام

همتلو ایر یورغانون آسسدن آچار
یوقلاغان اورنندن طروب قاچار

شول وقتده اجتهادقه بیلن باغلاب
ترقی، معارف دیب آلغه باصار

همانده اجتهادده ایدوب دوام
دنیاغه معارفدن ینجو صاچار

اگر اوزی وفات اولوب چرسه‌ده
اسمی آنکٔ یر اوستنده همان یاشار

۱۷

خلق اوستکه چغار

اشانغان آز حقیقت دیگان سوزگه
نادانغه‌ایتو، یازو کبی قاتقان بوزغه

نادانلقدن هیچ بر سوز کار ایتمیدر
آه یاروب تاغی نیلر بولور بزگه؟

چوبان تولسه تیشلمی هیچ قالمیدر
حقیقت قارانغوده هم قالمیدر

بر زمان حقیقت باش کوتاروب
حالی یمان مظلوملرنی هم جانلیدر

یوز بالقتوب حقیقت کیلوب یتار
طبیعتنی طویدرغان ظلم کیتار
عدالت باش کوتاروب قوة تابوب
آرامزده جبر، ظلم، جهل بتار

بو دنیا کوپچك كبك ایلانه‌در
یخشی یمان یاق یاقغه صایلانادر
قای وقت یمانلارده قوة تابوب
توغریلقغه قارشی قاتی بایلانادر

یخشی یمان بیك اوزاق دولاشرلار
ایکیسیده بزنکی دیب تالاشرلار
اوزاقلامای آراده شفقت بتوب
برن بری تارته تورته قاناشرلار

بارا تورغاچ قایسی یاق قوة تابار
لذتلی نعمتنی قایسی قابار
حدا قوشوب عدلك قوة تابوب
جهالتنی ظلمتقه ایلتوب جابار

۱۸
طوطی یاخود تاتار

بزنك تاتار بیگراك اوصطه سویلەر سوزگه
یا صوفی کورنه‌در کورور کوزگه
باشون تتوب ملت حالون بر اویلامی
یتسه‌ده اگر آنك یاشی یوزگه

اویلیدر بو دنیاده یخشی یوق دیب
بیچاره بندین باشقه هیچده اوزگه
دخیده اویلامی اول کلهچاگون
کرترلر قبرگه دیب چرناب بوزگه
شونک ایچون اویلیمن بن بزتاتارنک
باشنده یوقدر دیب برده موزگه
طوطینک سویلهگانون طکلاب تورساک
قارهنی یاغوب قویه بزنک یوزگه
تورنکز طوطی سوزن یخشی طکلاب
سویلهدی بو سوزلرنی بکا موکلاب
اوزی حیوان انسانلارغه وعظ بیره
غبرة بو بزلرگه توغان چنلاب

طوطی سوزی:

نیک آرتده بو تاتارلار آیا جانم؟
شونی اویلاب بزولادر بنم قانم
قابیلت بوله تروب طرشماسلار.
بو کفران نعمت بیت! های! توغانم
سانالصاده اوزلری انسانلاردن
کوب اورنده آلار نچار حیوانلاردن
قوللرندن معارفنی یراق تاشلاب
صانارلر نادانلقغه بایغانلاردن
عجبا! نیک اویلانمی؟ بو تاتارلار...
بویله بولسه فقیرلکه تیز باتارلر

ایندی سزنڭ موینگزدن چلبرتاغوب
حیوان دیوب بازارلرده هم صاتارلر

سویله‌میم بوسوزلرنی مصقل ایتوب
بلکه سویلیم سزتاتارغه ایسم کیتوب

قاراڭز چون چون نادان مجوسلرده
تیز زمان آرتگزدین اوزدی جیتوب

ایشتکاچ بو سوزلرنی کیتدی ایسلر
کوندوز دیب اویلاغانم بولدی کیچلر

دخیده اویلادم بـن بـو دنیـاده
یوق ایکان دیب نادانلقده بزنڭ ایشلر

یـا الله! مدد ویرگل بـز بنده‌گه؟
صالقونلقغه ایـله‌نمشدر قزو میچلر

کورشیلرگه قاراغانده بـز تاتارلار
آرتده یراق قالمش ایکان اونلار بیشلر

دقت قیلوب اوقوگزلار اوشبو سوزنی
تنمزگه قادیدر بو نچکه „بـز“نی

بو دنیاغه غریان ایتوب یبرمشدر
بر خدایـم طرشماغـه بارمـزنی.

نیندا این تربیه‌لی کورڭ „طوطی“!
بولماسه‌ده عقلی تمام انسان کبی

انسان بولوب حیوانلاردن بز اشلکسز
بزنڭ صوڭ وظیفه‌نی کملر اوتی؟

عجبا! قوش بولسه‌ده بزدن آرتـق
سویلیدر حکیملردین سرلی «طوطی»

توقتی آلمای قلمی قولمه آلـدم.
بلـگانمنی یازماق ایچون «ظریف چوتی»
«طوطی»دن عبرة آلیق بز قرداشلر
طرشماین آشاب بولماس تملی آشلر
پهلواندای غیرة ایله بـز چالیشصاق
مگـگو مسعود اولور توغان بزم باشلار

١٩

واعظانه بر خطاب.

«ملت! ملت!» دیان صدا قلاقلارده
«حریت» دیـان یـازو فلاقلارده
لـکن بولار بوشقه بولوب چقماغای دیب
ایـچ پشودن اوتلار یانه یراکلرده
ایـچ پشروب یاتمایق بـو وقتـده
بلـکه قوة بیرایك بـز تراکلرگه
«واعتصمو!» امریـله بار مسلمان!
اتفـاق یبن بیلـیك بـلاکلرگه
فدائیلر صغر سوتن صاوار ایچون
حریت یغـمورلری یـاوار ایچـون
قربان قیلوب باشلارنی چـالیشدیلار
بـو حاللرنی بزم تاتار بلمی نیچون
یا رب! نی بولدی؟ بـو زمـانهغه
اختلال بونت آرتـهدر قـالالارده
آخر زمان یتدی دیوب یغلاشورلار
میـچ باشنداغی قارچقـلار صالالارده

۲۰

قوری زارلانو.

ایندکبز حالمزدین کوب شکایت
نادانغه ایتمیدر بو هیچ سرایت
آداشقان یولدن آلوب بر حدایم
ویرگای ایدی بزلرگه هم هدایت
قرداشلر شکایتله بر اش بتماس
ترقی دیب سویله‌و ایله آلغه کیتماس
نادانغه نیقدری قچقرساکده:
صوڭغراو کوك بر تاوش اثر ایتماس
بال دیمکله آغزغه بال تمی تیکماس
کیل دیماکله معارف کیلوب یتماس
اوزمزنڭ مقصودلارنی قوللانورغه
جان تن ایله طرشقانغه هیچده یتماس
آرامزده اتفاق دیب قچقرغان کوب
شولایده اجتهادله طرشو یوق
کیل زنهار اجتهادله اش قیلایوق
اجتهادنی قزانماساق بولورمز توق
کوب بولسه ثمره‌سز قوری سوزلر
قالماقمز ظاهردر آرتقه بزلر
قوری سوزگه اوشانوب قاراب تورساق
دوا ایتمای صوقرایور ضعیف کوزلر

یازو ایله سوزله‌و ایله بیك کوب اوتدی
مقصودقه کروشرگه وقت یتدی
اصلاحقه طرشرغه کیراك بزگه
بر مینوت وقتمزنی ضائع ایتمی؟!

قش بولسه نی‌لر بولغای.

یوسف کتابی کوییه.

قش بولسه تورلی حالار بولغای
جیر یوزینه ایوم قارلار تولغای
کوب فقیرنڭ یالانغاچدین یوزی صولغای
بنه شولار یوره‌ك بغرن کیسه ایدی
تره‌زه‌گه بارماق بارماق بوزلار قاتقای
فقیر قارچق میچ باشنده اشوب یاطقای
آشار یاغار نرسه‌سی یوق بیچاره‌نڭ
بوفقیرلك قایدان کیلگان آگلیق ایمدی
باش توبه‌دن بورچقه تشوب باتقای
توله‌رگه آقتق کیمون ایلتوب صاتقای
آبتراغاچ هلاك لکه باشون آطقای
نیشله‌سه‌ده تورلی یاقدن مجبور ایمدی
یولغه چقسه صاقالینه بوزلر طوڭغای
بایارلار ترونورلر قاما طونغای
فقیرلر قاراب چابور اوگغه صوڭغای
اچینه تمام صالقون اوتکاچ ایمدی

بایارلارنڭ اوسده قالون طلوب بولغای
کسه‌گه آلتون کموش تنکه طولغای
یالانغاچدین کوب فقیرلر طوکوب اولگای
آلارنی قزغانوچی یوقدر ایمدی

خاتمه

هرشعر یازغان کشی ایماس شاعر
بلکه بولور وزن عروضده اولسه ماهر
دخیده دعوا ایله ثابت اولماس
بلکه آننڭ اثرلری قیلور ظاهر
بوفقیرده بن شاعر دیب یوق افتخار
شاعرلکده قوه اولسه ده علمی بیك تار
چونکه آکا ألکمه‌دی یخشی مکتب
شونلقدین ربنه قیلادور زار
شولایده تارته تورته شعر یازه
ملتینڭ احوالین قیلوب اظهار
صالام سیاك کیباك باشم عاجزانه
قلمه کوماك بیرسون جبارم یار
چو! چو! شعر توگل بلکه نظم‌غنه
کوتارلوب کیتمه تاغن باشڭ یاشقه
عفو تلەب سلامکنی یازوب یبر
نجیب، مجید، عبد الله آرقاداشقه

عملك ضائع اولماس قرطاسلرده
یازلغان کبی اولور ضور طاشلرغه
یازماساك اوقوماساك سین آناردن
تتونرسون مسلك بزوب یول تاشلرغه
بوسوزنی حق دیمشدر آفتورلارده
خصوصاً مرجانی تیك ضور باشلارده
اوقوساك یازار ایساك سین آنلاردن
تتونرسون یاکا باشدن یول باشلارغه
منده شولای بر وقت یاتقان ایدم
جهالت مایی بویاب کوز قاشلارغه
بلگانمنی بوزغه یازوب اچرغاندن
قورقا ایدم قایده بارسام سوز باشلارغه
منه منه کیراك ایکان ایندی دقت
اورناشدروب قویو کیراك ایکان نقلاب
دقتسز قویما ایندی هیچ نرسه‌نی
تارمار اولوب بتار اگر تورساك یقلاب
دقتسزلك قیلغان ایکان بزی اسیر
حدایم ویرسون بزه علم کثیر
افوّض امری الی الله دیب
شعر یازدم اسمم ظریف بابام بشیر

Национальная библиотека
имени Ахмет-Заки Валиди

صوك .

БИБЛИОТЕ
Başqortostan Yuək
Kitap Palatahь
Ketəpxanahь
БАШКИРСКОЙ ЦЕНТР. КНИГИ